

TVT441 Egzegeza Staroga zavjeta – izbor iz povijesnih spisa

N. Bilić, *Knjiga Nehemijina* – "skripta"

Sadržaj

Prezentacije s nastave

24. 10. 2012. Nehemija – uvod. Zagovornik pred Bogom i pred kraljem (Neh 1,1-2,8).....	1
31.10.2012. Nehemija stiže u Jeruzalem. Početak radova i borba s teškoćama (Neh 2,9-3,38).....	2
07.11.2012. Graditelji i vanjski protivnici (Neh 3 i 4).....	3
14.11.2012. Nehemija i njegov njegov narod (Neh 5).....	4
Urota (Neh 6) (.ppt).....	5
21.11.2012. Nov narod uz Božji Zakon – Trajno uređenje zajednice povratnika (Neh 7) i proglas Božjega Zakona (Neh 8).....	6
28.11.2012. Levitska pokornička molitva (Neh 9).....	8
05.12.2012. Veliki ugovor s Bogom (אמנה' amānâ) i popis Izraelaca (Neh 10 i 11,1-12,26).....	9 10
12.12.2012. Posveta zidina (Neh 12,27-13,3).....	11
19.12.2012. Nehemijin novi pohod u Jeruzalem (Neh 13,7-31).....	12
09.01. 2013. Knjiga Nehemijina prema G. Steinsu.....	13
16.01.2013. Nehemija – lik u Neh ----	14
nacrt: Ezra-Nehemija – kompozicija (G. Steins).....	16
sažeci: Obnovitelj Nehemija (N. Bilić).....	17
Nehemija – graditelj jeruzalemskih zidina (N. Bilić).....	18

Nehemija

Doc. dr. sc. Niko Bilić, SJ
Tanja Lakić, mag. theol.
FFDI
www.amdg.eu

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

1

Knjiga Nehemijina

- Osobno svjedočenje i dokument
- **נחמיה** *n^ehæmjâ* = **נחם** utješiti + **יהיה**
- - Postupno opisivanje
 - Pristup tekstu
 - Kako je građen
 - Što kaže
 - Kako i gdje je nastao
 - Kakva mu je poruka
- Kronistička povijest: 1 i 2 Ljet, Ezr, Neh

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

2

U prijestolnici (Neh 1,2-2,8)

- Osobno iskustvo, 1. jd. אני *'anî* 15x “ja”
 - 1,1.6.8.11; 2,12.16; 4,17; 5,10.14s; 6,3.10; 12,38.40
- Susret s Judejcima v1-4
 - Kako se zove glavni grad: 1,1 (usp. Est 1,2; Dn 8,2) Susa
 - Ostatak i Jeruzalem 1,2s = יהודים *ʾhūdîm* Židovi
 - “medina” v3 – pokrajina (LXX: *χωρα*),
 - usp. “s onu stranu Rijeke” 2,7.9 – 15x u Ezr
- “Jeruzalemske zidine” v3 - 32x u Neh (osim c8-11)
usp. 2 Ljet 36,19
- Spaljena gradska vrata v3; 2,3.13.17;

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

3

Pogođenost

- Nevolja i sramota v3
- Peterostruka reakcija Nehemijina v4
 - Sjedenje
 - Plač
 - Tugovanje
 - Post
 - Molitva
- Koja služba מִשְׁקָה *mašqê* v11 – kao Post 40,1
- Peharnik

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

4

Nehemijina prva molitva (1,5-11a)

- “El” velik i strahopoštovanja vrijedan (v5)
usp. Pnz 7,21
- Čuva *Savez* i privrženost
- “Elohim” nebesâ (usp. 2,4), יהוה v5;
Adonaj v11
- Koja molba je okvir u v6.11? Slušaj molitvu!
- Sinovi Izraelovi v6 2x – kako definirani u v6.10s?
 - Tvoji sluge v6.10s = Tvoj narod v10
 - Otkupljen: moć i ruka v10
 - Tvoj sluga Mojsije v7s; odredbe i prava v7 Pnz 4,45;12,1

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

5

Molitvena metoda

- Smion pogled: grijeh v6 – čiji?
 - “mi” + “ja”
- Dobra molitvena metoda
 - Citat v8s: prijetnja i obećanje
 - Rasuti v8 – Pnz 4,27
 - Skupiti v9 – Pnz 30,3
 - Obraćanje = povratak k Bogu v9
- Kako definira Jeruzalem u v9?
 - Odabrano prebivalište Božjega imena (= iz Petoknjžja)
- Koja konkretna molba? v11b
 - Naći milost pred kraljem רַחֲמִים *rah^hmîm*

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

6

Pred kraljem (Neh 2,1-8)

- Artakserkso v1 + supruga v6
- Dijalog o licu i srcu v2s
 - Koji osjećaj v2b?
 - Strah – zašto?
 - “Zlo” na licu, “zlo” u srcu – רע *ra’*
- Grad: novi element?
 - Roditeljsko groblje v3.5
- Kraljevska ponuda v4
 - Usp. milost 1,11

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

7

Nehemijina metoda pred kraljem

- Svrha nove stanke? v4
 - 2. molitva
- Molba kralju v5 שלח
uspješna v6 שלח
- + kraljevska punomoć za što u v7.8?
 - Prijelaz granice v7
 - Drvna grada v8
- Za koga? פחה *paehâ* 2,7
 - Upravitelji 2,7.9;
 - Tko u 5,14?
- + Vojna pratnja 2,9
- Vrijeme (2,7): od 1,1; 2,1 do 13,6
 - Od 20. do 32. g.
- Nehemija: Osjetljiv, duhovan, dovitljiv
- Visoko na stranomu dvoru u Bibliji?
 - Josip, Daniel, Ezra, Estera
 - *Asaf* nad šumom (Neh 2,8)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

8

Nehemija stiže u Jeruzalem

Početak radova i borba s teškoćama
(Neh 2,9-3,38)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

9

Nehemija “s onu stranu Rijeke”

- koristi punomoć Neh 2,9
- Obavještajci rade
 - Neprijatelj čuje 2,10.19; 3,33; 4,1
 - Hvata ih zlo רע 2,10
- Što prvo u Jeruzalemu?
 - 3 dana pauze
- Drugi plod molitava (iz 1,5-11; 2,4) u 2,12 (usp. 7,5)?
 - “Bog stavio u srce” (ŽR)
 - “nadahnuo” (KS, Š)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

10

Tajni obilazak i prvi govor

- Obilazak od – do? Kada? 2,13.15
 - Dolinska vrata – uokolo
 - Noću
 - Nekolicina (v12)
- Govor odgovornima v17+18
- Tko? Struktura יהודים v16
 - Svećenici
 - Velikaši=plemići, slobodni
 - Savjetnici (predstojnici Š, upravitelji ŽR)
 - “*segen*” babilonski naziv u judejskoj zajednici
 - Radnici

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

11

Uspješna metoda

- Pustoš i paljevina – čuo (1,3); provjerio (2,13-15); iznosi (2,17)
 - Jeruzalem i vrata (2,17)
- Dobra ruka Božja (ŽR) (2,18 usp. v8)
 - Dobrostitva (KS), milostiva (Š)
 - “moj Bog” 2,8.12.18; 5,19; 6,14; 7,5; 13,14.22.29.31
 - Što znači ruka Božja?
 - Snažna otkupiteljica 1,10
- Kraljeve riječi 2,4
- Što je Neh. dobio?
 - Poslanje 2,5
 - Punomoć v7
 - Materijal v8
 - Vojna pratnja v9
- Oduševljenje – govor 2,18.3,38
 - “Imali su zlo” (3,38)
 - srce
- Fizička sprema 2,19
 - Ruke (usp. Božja ruka)

Zid plača

Bazilika sv. groba

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

12

Prvi napad

- Proširen krug (Neh 2,19)
- Sanbalat, Tobija + Gešem
- Opasna optužba
- Za pobunu
 - Usp. pismo protiv Jeruzalema (Ezr 4,11-16)
 - Kakav je Jeruzalem?
 - Buntovan od početka
 - I kraljev odgovor (Ezr 4,17-22)
- Uspješna obrana 2,20
 - "Bog nebesâ" (usp. 1,4s; 2,4)
 - Sluge njegovi (usp. 1,6.11)
 - > uspjeh c3

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

13

Graditelji i vanjski protivnici (Neh 3 i 4)

Informacija
Inspiracija
Razumijevanje i akcija

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

14

Gradnja

- Zidovi? (Neh 3,8.27)
 - Široki (8)
 - Ofelski (27)
 - Salomonov dvor i hram
- Vrata? (3,1.2.6.; 13s; 15.26; 28.31s)
 - Ovčja (1)
 - Riblja (2); Stara (6)
 - Dolinska (13, usp. 2,12.15)
 - Smetlišna (13s, usp. 2,13)
 - Izvorska (15)
 - Vodena (26, usp. 8,1)
 - Konjska (28); Nadglednička (31)
 - Ovčja (32)
- Mještani (3,2.5.27; 7; 7.15.19)
 - Jerihon (2)
 - Tekoa (5.27)
 - Gibeon (7)
 - Mispa (7.15.19)
- Službe:
 - Svećenici (1.22), leviti (17)
 - Zlatar (8.31), "farmaceut" (8)
 - Knez – glavar (*šar* 3,9.12.14-19) – domaći naziv
- Ljudi poimence
 - Nehemija? (v16)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

15

Nehemijina slika Grada (Neh 3)

- Objekti u gradu (3,1.11.26s; 15.16.19.25.31s; 10.20s.24.28s)
- Kule:
 - Meah, Hananelova kula (3,1)
 - Pečna kula (11)
 - Uzdignuta kula (26s)
- Ribnjak Šiloah (15)
- Davidov grob, umjetni ribnjak, Vojarna (16)
- Oružarnica (19)
- Gornja kraljevska palača, Tavnica (25)
- Gornja dvorana (31s)
 - Kuće (10.20s.24.28s)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

16

Neprijatelji

- Sin-uballit (3,33)
 - Samarija (v34)
- Emocija? (v33)
 - Bijes (*harâ*, חרה), isprovociran čovjek (*ka'as*, כעס)
- Rugarje (v34) – kakvi יהודים?
 - Jadni (v34), nemoćni (Š., ŽR)
 - Ruševina + paljevina (v34) usp. 1,3; 2,13-15; 2,17, c3
- Jedan dan (3,34)
- Tobija (v35) – snaga zidova?
 - Lisica jača
- Nehemijina reakcija (v36)
 - *š'ma'* "Čuj"
 - "Naš Bog" (1. put)
 - Provocirati (*ka'as*, כעס) 37
- Dobar plod kao i 2,20 (v38)
 - Zidovi do pola (v38)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

17

Nova faza napada

- Sanbalat, Tobija, Arapi 4,1 (v. 2,19)
 - Amonci 4,1 (uz Tobiju)
 - + Ašdod (stara Filisteja)
- Emocija kod svih (1)
 - Žestina (KS), gnjev (Š.), ljutnja (ŽR)
- Boj – napad (4,2)
 - Do sada čuli (2,10.19; 3,33) i rugali se (2,19; 3,33)
- Reakcija? (4,3 – usp. Ps 127,1)
 - Zajednička molitva
 - Straža

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

18

Opasna kriza

- Reznacija (4,4): što je sa snagama, s poslom s ciljem?
 - Istrošeni,
 - previše posla,
 - cilj nedostizan
- Neprijateljska “infiltracija” (v5)
 - Kajinove namjere (אָרֶחַ *harag*)
- “Dolaze odasvud” (v6)
 - Psihološki rat ili zdravo upozorenje
 - Neki Judejci blizu Samarijanaca
- Nakana neprijatelja u v2?
 - smesti (KS), uništiti (Š.), načiniti štetu (ZR)

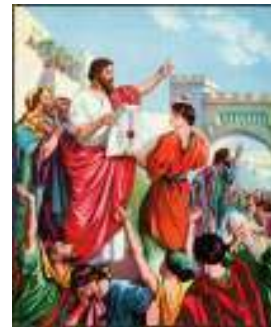
TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

19

Nehemijin odgovor

- Postavlja vojsku (4,7)
- Drugi motivacijski govor (4,8 usp. 2,17)
 - Prepoznaje emociju
 - Usmjerava intelekt (רָצוּ – pamtiti)
 - respektabilan Gospodin (usp. 1,5)
 - Cilj: obitelj i kuća
- Kakav uspjeh u v9?
 - Razotkrivena “infiltracija”
 - Protivnici htjeli zaustaviti posao
 - ⇔ Bog zaustavio njihov plan
 - Molitva iz 4,3 se (ipak) isplatila

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

20

Graditelji-branitelji

- Dvostruk posao 4,11
 - Rad, oružje
- Koje oružje u v7.10.15?
 - Mačevi, koplja, lukovi (v7)
 - + štit, oklop (v10)
 - Koplja (15)
- Kome se obraća Nehemija u 4,8.13?
 - Vlastela, predstojnici, narod
- Mojsijeva metoda iz Izl 14,14
 - Bog će se boriti za nas
- S ostalima na poslu (v15.17)
- “Posao” (מְלָכָה *m^ela'ka*) v10.11.13.15.16) kao u Post 1
 - Od 2,16

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

21

Nehemija i njegov narod

Unutarnje poteškoće (Neh 5)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

22

Rascjep

- Rapoloženje u narodu: אָרֶחַ (Neh 5,1 usp. Post 4,10; Izl 14,10)
 - Vrištanje veliko – narod i žene
- N. zna za teškoće 3x “ima onih” – sami nabrajaju 5,2.3.4
 - Potrebna hrana za brojnu djecu v2
 - Zalažemo – Vg
 - Posjedi za hranu – glad! v3 (usp. Egipat)
 - Posjedi za porez kralju (v4)
- Kome robovi? (v5)
 - Sunarodnjacima, braći
- >>> Problem među *J'hūdīm* (v1.8.17) – najavljen u 3,5
 - Plemstvo i predstojnici ⇔ narod

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

23

Nehemija reagira

- reakcija u 5,6.7
 - Uzavreo, uskupio (6), ali
 - אָרֶחַ “zakraljilo se je srce moje nada mnom” (v7 usp. 2,11)
 - Suočenje, optužba velikaša i upravitelja (7)
- Javni proces – okupljanje (v7-13) – na “vratima”
- Kako N. postupa u v8.9-11?
 - Otvorena analiza: “prodavanje braće” (v8)
 - “strah Boga našega” (v9) – N. primjer usp. v15 (usp. strahopoštovanja vrijedan 1,5; 2,2; 9,32)
 - “naš” osobna (3,36) i zajednička molitva (4,3)
- Učinak u v12.13?
 - 2x “po toj riječi” (v12.13) – velikaši i narod
 - Usp. “Gradimo” 2,18; “srce naroda” 3,38
 - Prisega i “Amen” (v13)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

24

Nehemija – uzor

- N., braća i sluga (4,17; 5,10) – što čine u 5,10.16
 - Otpuštaju dug (5,10)
 - Rade na obnovi (v16; usp. 4,17)
- N. 12 godina namjesnik (5,14) – kakav? 14.16.17.18
 - Bez plaće (v14.18) za razliku od prijašnjih (v15)
 - Sam radi (v16)
 - Hrani (v17s)
 - Pobožan (v19)
 - “Moj Bog” (usp. 2,12)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

25

Nov napad – urota

Uspješna obrana

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

26

Mafijaška ponuda (6,1-9)

- Uspjeh postupka – stanje radova u 6,1
 - Gotov zid, još vrata 6,1
- Protivnici čuju – nova faza napada u 6,2
 - Osobni poziv (preko glasnika usp. v3.5)
 - Vjerodostojan?
- Diplomatska isprika v3 – koliko puta (v4)?
 - 4x – da posao ne stane (kako su smjerali u 4,5)
- Pisana tužba – za što? v6s
 - Za pobunu (usp. 2,19)
 - Nehemija se pravi kraljem

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

27

Nehemija ustrajan

- Kakav 5. odgovor uv 5,8?
 - Demanti
 - Sanbalatovo srce, osobni odgovor (v8)
- N. prozire nakane v3.9
 - זַרְיָה *ra'a* zlo Nehemiji v3
 - Zastrahiti (strah od ljudi) v9 (usp. 5,9)
 - Zaustaviti posao v9 (usp. 4,5)
 - Zna im riječi (usp. sluša narod 5,2-5)
- Moli v9?
 - HB impt. – “ojačaj/učvrsti!” 6,9; LXX (i Vg): 1. jd.

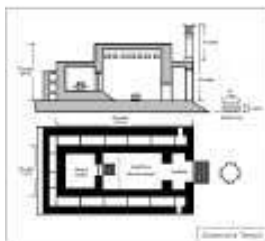
TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

28

Atentat ili sablazan (6,10-14)

- Pohod prijatelju (6,10)
- Na što upozorava? (v10)
 - 2x dolaze da te ubiju
- Poziv kamo?
 - U hramsko svetište (Usp. 2,8; Ezz 6,15)
 - Utočište – sanctuary
- Reakcija v11.14
 - Ne bježi
 - Poštuje svetište
 - Moli v14
 - Proroci protiv njega, proročica Noadja
- Nakana plaćenika u v13? (usp. konspiracija u 4,5)
 - Zastrahiti, navesti na prekršaj

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

29

Rezultati

- Što se zbilo 25. 6. 20. (proljeće, veljača/ožujak u 6,15)?
 - Dovršen zid – koliko radnih dana
 - 52 – sve zbivanje od dolaska u Jeruzalem u 2,11
- Protivnici opet čuju – ali? v16 (usp. 2,10.19; 3,33; 4,1.9; 6,1)
 - Strah (HB, LXX, Vg) među narodima
 - Spoznaja: Božji posao (usp. Post 2,2)
 - “naš Bog”
- Tko je Tobija? – s kim i kako povezan v17.18
 - Dopisivanje s plemstvom v17
 - Prisega v18 – “šogori”
 - Nakana u v19?
 - zastrahiti v19

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

30

Novi narod uz Božji Zakon

Trajno uređenje zajednice povratnika
i proglaš Zakona Božjega (Neh 7 i 8)

Neh 7 i 8

Dokument o povratnicima (7)

Dokument s božanskom poukom za
životni hod (c8)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

31

Trajno uređenje zajednice povratnika

- Zid gotov – nova situacija 7,1 (usp. 6,1)
 - I vrata
- Službe – koje? gdje? (7,1)
 - Stražari (v1.3)
 - Pjevači i leviti
- uprava u Gradu?
 - Brat Hanani (usp. 2,1) – civilni upravitelj
 - Hananija – vojni
- Nehemija određuje (v3) – što?
 - Grad danju otvoren
 - Gdje se živi 7,7.72?

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

32

Potvrda podrijetla

- Koga Nehemija okuplja u 7,5
 - plemiće, predstojnike i narod (kao u 4,8.13)
 - Pomirenje u c5 uspjelo
- Nadahnuće kao u 2,12
 - Bog mu “stavlja u srce”
- Pronađen dokument Ezr 2,1-70
 - Rodovnik (KS), plemenski popis (Š.)
- Opisni izvještaj usp. 7,65.69

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

33

Povratnici iz Babilona

- Koliko glavara u 7,7?
- 12 – skupine u popisu? 7-38.39-42.43.44.45.46.57
- Narod v7-38
- Svećenici 39-42
- Leviti v43
- Pjevači v44
- Vratari v45
- “netinci” – hramski službenici v46
 - = “da(rov)ani” usp. 1 Sam 1,11
- Salomonovi slugue v57
- Problemi u v61.63
 - Neupisani članovi zajednice v61
 - Svećenici v63
- Ukupno
- Narod (7,66)
 - 42360
- Sluge (7,67)
 - 7337
- Pjevači (7,68)
 - 245

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

34

Darovi

- Tiršata – perzijski naslov 7,65.69 (Ezr 2,63 Neh 8,9; 10,2)
- darovi 50000 drahmi 7,69-71
 - 150 godina radnih dana
 - glavari v69s
 - narod v71
- Sam Nehemija 1000

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

35

Zajednica slušatelja Božje riječi

- Glavni subjekt כל העם kol ha'am 11x (Neh 8,1.3.5[3x].6.9[2x].11.12.13)
- Sav narod – kao jedan čovjek (KS), jednodušno (Š.) – gdje? (v1.3)
 - Vodena vrata (8,1.3.16 usp. 3,26)
 - Imaju uši (8,3) i oči (v5)
- קהל qāhāl Zbor (KS), skupština (Š.) v2.17
- >> crkva
- Oni traže Toru
- Reakcije v9.12
 - Plač v9
 - Slavlje v12

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

36

Pristup Svetom pismu

- Ezra – tko? (Neh 8,1,2)
 - Književnik סופר *sofer* v1.4s.9.13 (usp. Ezr 7,6.11) – pisar, pismoznamac
 - Svećenik (v2.9.13)
- Tora – Mojsijeva? (8,1)
 - Od Boga, preko Mojsija (v14)
 - יה *jarà* usp. Izl 24,12 “za pouku”
- Gdje je Ezra? (Neh 8,4,5)
 - Postolje, povišeno (8,4,5)
- S koliko ljudi? v4
 - Jedan od 14 (s desne strane)
 - Zajedno s Nehemijom i levitima v9

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

37

Proglas Zakona Božjega (Neh 8)

- “obred”:
- Ezra otvara knjigu 8,5 – a zajednica?
 - ustaje
- Blagoslov v6 (usp. Post 1,22.28; 2,3);
 - usp. Abraham (Post 12,3), Melkisedek (Post 14,19.20)
- Zajednica? v5
 - 2x “Amen!” (“pouzdan”) podignutih ruku
 - Klanjanje
- Čitanje v7-9 – tko? Kako?
 - Leviti v7.9
 - Objašnjavanje v7
 - Po odlomcima, tumačenje v8

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

38

Prihvatanje

- Zajednica i Zakon u Neh 8,3
 - Pozorno slušanje = “uši prema Knjizi” (v3)
- Cijelo prije podne? (8,3) – koliko dana (v18)?
 - Sedam dana (v18)
- Je li pouka uspješna (v12)?
 - Razumijevanje, spoznaja, shvaćanje (v12)
- יה קדוש *jôm qados* v9.10.11 – tko (i što) govori?
 - Svet, posvećen dan – Ezra, Nehemija i leviti v9
 - Nehemija v10
 - Leviti v11

- Rezultat? v12
 - Veliko slavlje (KS), dan radosti (Š.) – “velika radost” v12

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

39

Veliki Blagdan

- Vijeće drugoga dana – tko? (Neh 8,13)
 - Ezra, glavari, svećenici, leviti
- Pronašli Lev 23,34-36.39-43 – pročitati!
 - Koji blagdan?
 - Blagdan Sjenica – što *obilježava?* v43
 - Izlazak iz Egipta – kako? v42
 - “Stanujte u sjenicama” v42
- Od kada zanemaren (Neh 8,17)?
 - Jošua >>> novi ulazak u Obećanu zemlju
- Tko slavi (v17)
 - Povratnici (usp. 7,6-68)
- ‘Blagdan’ u sedmom mjesecu 1 Kr 8,2 – što?
 - Posveta Salomonova hrama
 - Obnova bogoslužja u Jeruzalemu Ezr 3,4
- Značenje u Zah 14,16?
 - Iz svih naroda klanjaju se Kralju (Zah 14,16)
- Blagdan sjenica – Iv 7,2
 - Nije li vam Mojsije dao Zakon (Iv 7,19)?

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

40

Nehemija na Blagdan

- Tiršata; s kim? (Neh 8,9)
 - uz svećenika Ezru i levite (8,9)
- Govor – kakav je Nehemija? (v10)
 - “ne žalostite se!” – *uvid u emocionalno stanje*
 - “ne bojte se ovih!” (4,8)
- “jedite, pijte!” – *smisao za konkretne potrebe*
 - “150 za mojim stolom” (5,17)
 - “Blagujte! pred Bogom!” (Pnz 12,7.18)
- “dio onima koji nemaju” – *bratsko dijeljenje*
 - otpust dugova: “vratit ćemo” (5,12)
 - odricanje od plaće: “upraviteljski kruh” (v14)

- “Gospodinova radost – ona je vaša utvrda”
 - “Veselite se!” Pnz 12,7.12.18

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

41

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

42

Levitska pokornička molitva

Neh 9

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

43

Pokornički dan

- Način izražavanja? (9,1)
 - Post, odijelo, zemlja (9,1)
- Postupak? (v3)
 - 3 sata čitanje Zakona (v3)
 - 3 sata priznavanje grijeha, klanjanje (v2s)
- Oprema u 9,4?
 - Levitsko postolje iz 8,4
- 8 levita – što čine u 9,4?
- Glasno vape (9,4)
- Poimence nabrojani

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

44

Velika molitva i rezultat

- Tko moli? (Neh 9,5)
 - 8 levita – *dokle?*
 - 9,5-37 do kraja poglavlja
- Rezultat u 10,1.30
 - Pisana "amana": *kārat* "mānā usp. kārat b'rīt (v1)
 - Obveza na vjernost (KS), tvrd ugovor (Š.)
 - Prisega (v30) usp. 5,12
 - חָלַק *hālak* prema Božjoj Pouci (v30)
 - Čuvati sve zapovijedi (v30) usp. Post 2,15)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

45

Sveta povijest (1)

- Kakav poziv u Neh 9,5?
 - Hvalite! (usp. Suci 5,2,9 – Debora; psalmi)
- Što je opisano u v6?
 - nebo, zemlja, more, život (Post 1)
 - Vojska nebeska
- Glavni lik u v7
 - Abraham – novo ime (Post 17); vjerno srce + Savez (15,6.18)
 - 9,23: djeca kao zvijezde (Post 15,5)
- IZLAZAK IZ EGIPTA – v9.10.11
 - Jad u Egiptu (Izl 3,7) – v9
 - vapaj na Crvenom moru (Izl 14,10) – v9
 - Po suhom, progonitelji utopljeni – v11
 - Znaci i čudesa – *'otót umof'tim* (> Dj 15,12) – v10
 - Ja ću im suditi (Post 15,14)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

46

Sveta povijest (2)

- SINAJ – Neh 9,13
- Govorio s narodom – v13
- Tora u mn. ("pouzdana naputci" Š.)
- Što je izdvojeno u v14?
- Dan Gospodnji – "sveta subota"
- PUT KROZ PUSTINJU – elementi u v12.19
- Stup od oblaka, od vatre – a u v15.20
- Kruh s neba (Izl 16; Br 11)
 - Mana - man želatina kukca na pustinjskoj palmi; mana obrok (8,5)
- Voda iz stijene Izl 17; Br 20
- Štićeni put v21 – koliko dugo?
 - 40 god (usp. Jakov)
- Osvajanje v22
- Sihon, Hešbon, Bašan (Pnz 4)
- Tko nastupa u v23
- Nova generacija
- Koja knjiga opisana u v25
- Jošua: (prvi) ulazak u Obećanu zemlju

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

47

U obećanoj zemlji

- Razdoblje u Neh 9,27 – "spasitelji"
- Knjiga Sudaca, v27s: spirala zla: poslije izbavljenja još gori
- Novi likovi u v26
 - Proroci – ubijeni (v30.32)
- Povijest u v30
 - Asirsko prognoštvo 721 pr. Kr. (v30.32)
 - Babilonsko 578 pr. Kr. (v30)
- Sadašnja situacija u v36s
 - Robovi u vlastitoj zemlji
- Tko vlada u v37
- Strani kralj
- A naši kraljevi, knezovi, svećenici u v32
- trpe v32 – zašto v34
- Jer su prezreli Zakon

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

48

Grijesi

- Neh 9,17
- **Natrag u Egipat (Br 14,4) – Neh 9,17**
 - v18
- **Zlatno tele (Izl 32) – 'elohîm jd.**
 - Ovo su tvoji bogovi – 'elohîm u mn. (Izl 32,4.8; 1 Kr 12,28)
- **Što sa Zakonom u v34**
 - Tora zanemarena (v34)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

49

Božanska pouka – Tora

- **Od Boga preko posrednika Neh 9,14**
 - Mojsije
- **funkcija u v29**
 - Da čovjek živi – životna pouka v29
- **Tko je svjedok u 9,29.30.34**
 - Sam Gospodin – nakana u v29?
 - Da ih obrati v29 – rezultat v34s?
 - Nisu se obratili

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

50

Božji autoritet u Neh 9

- “ti” (9,5b)
- יהוה jedini 9,6
 - Gospodin je jedan Pnz 6,4
- formula Božjega milosrda (Neh 9,17.31)
 - milosrdan, milostiv (Izl 34,6)
 - Nad pobunjenicima u pustinji, nad prognanima
 - “Nisi ih ostavio”
 - Uslišana Mojsijeva molitva iz Izl 34,9
- Čuva savez i privrženost (Neh 9,32)
- Kakav Bog u v32?
- Velik i respektabilan (v32 usp. 1,5)
- Sadržaj molbe u v32?
- pogledaj patnju
- Radikalna duhovnost u v33
 - Ti si pravedan

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

51

Veliki ugovor s Bogom (אמנא 'amānâ) i popis Izraelaca

Neh 10 i 11,1-12,26
Izvještaj u 3. licu

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

52

Veliki ugovor s Bogom (Neh 10)

- Nastavak 1. l. mn. kao u molitvi (usp. 10,1.40) – kako?
- ‘anāhnu – “mi” (v1), dom Boga našega (v40)
- Tko su “mi” (v35)?
- Svećenici, leviti, narod
- 2 predmeta ugovora (v30 i v40)?
- Božja Pouka (Tora) za život (halak - hodati) (v30)
 - Zapovijedi, prava, uredbе
- “Dom Boga našega” (v40)
- 7x (v33-35.37-40), “Dom Jahvin” (v36)
 - Nećemo napustiti עזב ‘azab “ostaviti” (usp. Ps 22)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

53

Potpisnici velike אמנא 'amānâ

- Obveza na vjernost (KS), tvrd ugovor (Š.)
- Tko u Neh 10,3-9?
- Svećenici
- v10-14
- Leviti
- v15-28
- Glavari
- v29.35
- narod
- 29.40
- Vratari i pjevači
- posebni u v29
- Narodi zemalja (2x mn.)
- tôrat ha'elohîm za sve
 - Usp. Jedan Zakon za sve Br 15,16

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

54

Posebne obveze

- Izvorne zapovijedi (Izl 20; Pnz 5)
- I. Jedan Bog osloboditelj
- II. Sveto ime
- III. Dan Gospodnji
- IV. Roditelji
- V. Čuvaj život
- VI. i IX. Čuvaj brak
- VII. i X. Čuvaj vlasništvo
- VIII. Čuvaj istinu
- Obveza u Neh 10,31
- “čist” brak (v31)
 - Preljub, blud = krivoboštvo od Br 31; Salomon, Hošea
- Obveza u 10,32
- Subotnji dan i godina (v32)
 - Sedma godina (Izl 23,11; Lev 25,4)
- Obveza u 33s
- Godišnje financiranje Hrama
- Obveze u 36s
- Prvine: urod (36), stoka (37)
- prvorodenci

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

55

Popisi Neh 11,1-12,26

- ❖ Jeruzalemti
- ❖ Stanovništvo Judeje
- ❖ Svećenici i leviti povratnici
- ❖ “objektivni” opis

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

56

Nastanjeni grad (Neh 11)

- Tko živi u Jeruzalemu (v1)?
- Knezovi naroda i
- Svaki deseti
- Popis v3
- Glavari Pokrajine (medina)
- Pleme u v4-6? Koliko?
- Juda, sinovi Peresovi (Post 38,29)
- 468 junaka
- Pleme u v7-9? Koliko?
- Benjamin, 928
- Tko u 11,10-14? Koliko?
- Svećenici - 822 (v12)+242 (v13)+128 (v14)=1192
- Tko u 11,15-17.22s?
- Leviti, 284 (v18)
 - Čija zapovijed o pjevačima (11,23)
 - Kralj David (1 Ljet 16)
- Cijeli popis iz 1 Ljet 9
 - Dokument, pismoznanstvo
 - Obnova izvornoga stanja (Šaulovo doba)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

57

Pokrajina Jehud

- Tko živi izvan Jeruzalema (Neh 11,3.20)?
- Izrael
- Svećenici
- Leviti
- Netinci – dani za Hram
- Potomci Salomonovih slugu
- Pleme u v25-30?
- Juda
- Poznata imena u v25-30?
- Kirjat-Arba (25): Hebron (Jš 14,15)
- Beer Šeba (27.30) granica
- Siklag (28) – 1 Sam 30,1
- Sora (29) – Suci 13-16
- Pleme u v11,31-35?
- Benjamin
- Poznata imena?
 - Anatot – Jeremija
 - Važni Benjaminovci
 - Šaul – prvi kralj
 - Pavao – prvi NZ-pisac
- Popis iz Jš 15,21-62 – značenje?
- Dokumentiranje
- Novi Ulazak

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

58

Provjereno osoblje (Neh 12,1-26)

- Voditelji povratka u 12,1?
- Zerubabel (upravitelj) i Ješua ben Josadak (svećenik)
- עֲלָה ‘alâ – uzlaze (hodočaste) u Jeruzalem
- Obnavljaju hram (Ezr 2-5; Hag)
- Proroci Hagaj i Zaharija (Ezr 5,1)
- Tko s njima Neh 12,1-7.8-11?
- Svećenici v1-7
 - Potpisnici u Neh 10,3-9
- Leviti v8-11
- Nasljednici v12-26 – u koje doba (v12)?
- za Jojakima ben Ješue v12.26
- Svećenici v12-23
- Leviti v24-26
- “Sadašnjost” u 12,26
- Tko umjesto Zerubabela i Ješue?
- Nehemija – namjesnik (pehâ usp. 5,14) i Ezra
- Dokument u 12,23?
- Knjiga Ljetopisa

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

59

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

60

Posveta zidina

(Neh 12,27–13,3?)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

61

Veliko slavlje

- “Hanuka” zidinâ (Neh 12,27) – kao Mak s Hramom
 - Posveta – usp. dovršetak u 6,15
 - (Opet) autobiografija, odakle dokle “ja”
 - 12,31.38.40 ~ 12,27–43 posveta zidina
 - Nositelji proslave u v27 i 28?
 - Leviti (v27) i “sinovi pjevača” (v28)
 - Odakle (27s)?
 - Odasvud
 - Iz okolice Jeruzalema
- The Wall Dedicated with 'Toda'!

- Nehemijina uloga (v31)?
 - Doveo knezove (שר sar) – (za)hvala
 - Postavio dvije תודה tôdâ – (za)hvala
 - Prvi zbor od (31) – do (37)?
 - Smetlišna do Vodenih vratiju (usp. 2,13; 8,1.3.16)
 - Tko predvodi (v36)?
 - Ezra, pismoznanc

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

62

Radost Jeruzalema (Neh 12,43)

- Druga Toda – dokle (v39)?
- do Ovčjih vratiju (usp. 3,1.32)
- Voditelj? (12,38)
- Nehemija
- Zajednički dovršetak – gdje (v40)?
- U Domu Božjemu
 - Slika gozbe na kraju dana
 - Hodočašća naroda
- Što vodi Jizrahja (v42)?
- Pjevanje
- Drugi bogoslužni element v43
- Žrtve klanice

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

63

Uređenje bogoslužja

- Koje žrtve (Neh 12,44)?
- Prinosi, prvine, desetine
 - Poznate službe v44s.47; 13,5:
- Svećenici = Aronovi sinovi, leviti, pjevači, vratari
 - Povratak na izvore (v45) – tko su?
- David, Salomon
 - Molitvenik Drugoga hrama (v46)?
- Davidov i Asafov Psaltir
 - “U onaj dan” 12,44; 13,1 = u ono vrijeme?
 - Opis, bez Nehemije (12,44–13,6)
 - “Prije toga” 13,4

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

64

“Pročišćenje” zajednice

- Tko isključen (Neh 13,1)?
- Božji qahal bez Amonca i Moapca
 - Povijesno utemeljenje iz Br 22 (13,2)
- Negostoljubivost
- Naručen Bileam
 - Značenje?
- Tobija “Amonac” (Neh 2,10.19.35)
 - U službi Sanbalatovoj i amonskoj
- Ruta Moapka, prabaka Davidova
- Primjena u 13,3
- Izrael ⇔ ostali svijet iz Izl 12,38

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

65

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

66

Nehemijin novi pohod Jeruzalemu

Neh 13,7-31

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija

Drugi put u Jeruzalemu

- Nehemija pred kraljem (13,6) – kada?
- U 32. godini njegove vladavine, usp 5,14
 - Čiji kralj?
 - Babilona
- Ponovno u Jeruzalemu (13,7)
- Zloraba hrama (v5.7 i 10s)
 - 1. Stan u svetom prostoru – kome (v5.7)?
 - Tobiji, Šekanijinu zetu (usp. 6,18)
 - 2. prestala levitska služba (10s)
- Kršenje Zakona (13,15s i 23)
 - 1. Rad i trgovina u subotu (usp. Neh 10,32) – Tko?
 - Judejci (15) i Tirci (16)
 - 2. “nečisti” brakovi (usp. Neh 10,31)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

68

Nehemijine (re)akcije

- Prvo prepoznaje stvari (13,7.10.15.23)
- Spoznaje (*bin v7, jada v10*), vidi (*ra'â 15.23*)
- Tobijin stan (13,8)
- 1. Emocija: ozlovljen, mrsko mu (“u bedu”, usp. Jn 4,1)
 - Rasrdilo ga (KS), neugodno mu (Š.)
- 2. izbacio namještaj
- 3. vratio hramske stvari (v9)
- Prekid levitske službe (13,11.13)
- 1. Spor s predstojnicima (*segen* – babilonski službenik usp. 2,16; 4,8), govor u v11?
- 2. Okuplja levite (v11)
- 3. Postavlja četvoricu pouzdanih (v13)
 - Uvažava mišljenje
- Dovršetak u 13,14
- molitva

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

69

Dan Gospodnji

- Kršenje svetog počinka – reakcije (13,15.17.19.22)
- 1. opomena – svjedočenje (v15.21)
 - Judejcima (15), trgovcima (21)
- 2. spor s vlastelom v17 (slobodnjaci usp. 2,16; 4,8) – govor u v17s)?
- 3. subotom zatvoreno (v19s)
 - Više od propisa u 7,3 (vrata po danu otvorena)
- 4. Leviti stražari
- Dovršetak u 22b
- 5. molitva

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

Slika bračnoga saveza

- “nečist” brak (13,25.28.29)
- 1. spor s prekršiteljima
 - kletve, udarci
 - “Da samo dadnete ili uzmete kćeri...!”
 - Povijesno utemeljenje (v26)
 - Salomonov primjer – raspad kraljevstva
 - Izvanredan, od Boga ljubljen
- 2. potjerao Sanbalatova zeta (v28)
- 3. molitva (v29)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

71

Nehemija molitelj

- Prva molitva 1,5-11
 - Na vijest o stanju
- Druga 2,4
 - Pred kraljem
- Bog neka sluša napade 3,36
- Bog neka sluša napade 3,36
- Zajednička molitva kad prijete napad 4,3
- Pokornička molitva 9,32
- “Bog moj” – koji pamti
 - Dao mi je u srce (obnova zidina i popisa 2,12; 7,5)
- Uzmi u obzir, usmjeri pamet 5,19; 6,14; 13,14.22.29.31
- *Meni za dobro* 5,19 – sve učinjeno
 - Tobija, Sanbalat, Noadja – prema djelima 6,14
- Briga za hram 13,14
- Briga za dan Gospodnji 13,22
 - Kršitelji braka – kršitelji Saveza 13,29
- *Meni za dobro* 13,31

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

72

Nehemija

U cjelini s Ezrom
Nov početak s obzirom
na 587. pr. Kr.
(G. Steins)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilic)

73

Kompozicija i nastanak djela

- središte Ezr-Neh u Neh 7-11
- Sklapanje Saveza
 - Priprava (Ezr 1-Neh 6), primjena (Neh 12s)
- Nastavak dtn-povijesti, *kronistička škola* (Gunneweg)
- Ezr-Neh i 1-2 Ljet dva posebna djela (Willi)
- Neh 8-10 razlikuje se od Ezr 7-10
 - Zakon
 - Leviti
 - Smjer pokorničke molitve

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilic)

74

Izvori

- Neh 7,5-72 preuzet iz Ezr 2
- 1. Popis povratnika
 - Dio konteksta (Ezr 2)
 - Dokument (Neh 7)
 - S potpisnicima okvir za 7,5-10,40 (Becker, Steins)
- Ezr 2 preuzet i prilagođen u (J. Becker):
- Neh 3,1–32:
- Nehemijini graditelji zidina
- Neh 7,5–72:
- dokument o prvim povratnicima
- Neh 10,15–28:
- potpisnici Saveza
- 2. popis u Neh 11
- Jeruzalemti i Judejci

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilic)

75

Izvori (2)

- Nehemijine ispovijesti Neh 1-7.11-13
 - U kompozicijskom jedinstvu (protiv Flavija)
 - Izvor po uzoru na Stari Istok
 - Opisano 5. st. pr. Kr.
 - Napisano kasnije: pismoznanstvo, biblijski vođe (O. Kaiser)
- Glavni izvor:
- biblijske knjige
- Izl, Hag, Zah 1-8 (Bach, Gunneweg, Blekinsopp)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilic)

76

Središte i posljednja “redakcija”

- Neh 7,5-10,40
- Obnova Saveza
- Abrahmovski savez konkretiziran sinajskim zakonima
- Cilj Ezrina poslanja iz Ezr 7 je u Neh 8
- “prolevitska” redakcija
 - Kult, hramsko osoblje
 - Glazbenici i vratari
- Ljetopisac uzima Ezr-Neh kao izvor (Knauf)
- Posljednja redakcija jedna (Steins)
- Kada: vidi Ezr 2,69
- U helenističko doba (“drahma”)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilic)

77

Povijesni kontekst Neh

- Judeja, 5. st. pr. Kr.
- Hram i narod (ne tek etnički, politički, teritorijalno)
 - Vjerska pripadnost – pravi izrael (Albertz)
- Satrapija “Preko rijeke”
- Nehemija prvi guverner pokrajine Jehud (Donner)
- Dokumentiran u Elefantini, kraj 5. st.
 - Ezra suvremenik (Neh 8,9; 12,36),
 - ili prethodnik (Ezr 10)

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilic)

78

Jačanje perzijske vlasti

- Blekinsopp: Perziji lojalna elita za Judeju
 - Ugledni prognanici
- U Judeji strukture iz dijaspore
- Mojsijeva Tora
 - "Zakon Boga nebeskoga" Ezr 7,2.21
- Hoglund: Perzija nakon egipatskoga ustanka 460. i pred grčkim pritiskom
- Integracija Zapada
- Vojna obnova zidina

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

79

Teološka knjiga

- O. Kaiser: Ezr-Neh teološko tumačenje židovstva nakon progonstva
- Normativno utemeljiteljsko doba
- Zajednica povratnika
- Kontinuitet
 - Hram
 - Rodoslovni popisi
- Utemeljiteljski događaji (Blekinsopp, Koch)
 - Izlazak iz ropstva
 - Ulazak u Obećanu zemlju
 - Proglas Zakona
 - Dodjeljivanje zemlje

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

80

Važnost Neh

- Pismo za shvaćanje povijesti
- Tora pruža identitet i jedinstvo:
 - Stvara Božji narod
- U bogoslužju prisutna i aktualna
- U doba drugoga hrama
- U političkoj ovisnosti
 - Neh 5: Vjera i društvena pravednost
 - Neh 9: Povijesna i teološka dubina
 - S tradicijom kreativno - poučljivost

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

81

Nehemija – lik u Neh

**Veliki obnovitelj
Zidine – gradske i hramske
Materijalne (štit) i
duhovne (ljubav prema bližnjemu)
Autobiograf – biblijski pisac**

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

82

Voditelj

- Motivira na zajednički pothvat (c3)
 - Sve obitelji
- "Gradimo" (1. mn – Neh 3,33.38)
- "Držao sam se posla" (5,16)
 - > Sam radi
- "Vidio sam kako se boje" (4,8)
- Uvid u duševno stanje
- Plaća prehranu (5,18)
 - "Nećemo sagraditi" (4,4)
 - "uvući ćemo se među njih" (4,5)
- Mudro sluša obje strane

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

83

Božji čovjek

- "rasrdilo me, izbacih namještaj" (Neh 13,8)
- Iz hrama – usp. Isusov gnjev i "očišćenje" hrama
- Važan je Dan Gospodnji
- Čita se Tora (Neh 8)
 - odlomak po odlomak
 - S tumačenjima
- Radost Gospodnja vaša je jakost
- posveta Jeruzalemskih zidina 12,27ss

TVMFI 2012./13.

amdg.eu nehemija_sve (N. Bilić)

84

Molitelj

- zbog "velike nevolje" Ostatka (1,5-11)
- prije odgovora kralju (2,4 usp. 1,4)
- "umetnute" molitve 3,36; 5,19; 13,22
 - "Čuj, o Bože naš!" (3,36)
 - "Spomeni se, Bože moj" (5,19)
 - "Spomeni me se" (13,14)
 - "Smiluj mi se po svome milosrđu" (13,22)
- Nakana (1):
 - Uvrede i prijetnje protivnika (3,36s)
 - nakon pokušaja atentata 6,14
 - Božja naplata po djelima – poimence
 - Božanska obrana
- Nakana (2):
 - Briga za narod (5,19)
 - Briga za hram (13,14)
 - Za Dan Gospodnji (13,22)
 - ...za moje dobro (13,31)
 - Uračunavanje dobrih djela
 - Takav i zaključak

Ezra – Nehemija: kompozicija djela (prema G. Steinsu)

A	Ezr	1,1–6,22	Izgradnja hrama usprkos protivnicima
1,1–2,70			<i>Povratak</i>
		1,1–11	Kirov proglas i povrat hramske opreme
		2,1–70	Popis povratnika
3,1–6,22			Gradnja hrama
		3,1–4,22	Početak radova i protivnici
		5,1–6,22	Nadvladavanje protivnika i posveta hrama
B		7,1–10,44	Prihvaćanje Zakona (Savez/Obveza)
7,1–8,36			<i>Ezrino poslanje</i>
		7,1–28	Ezrin put iz Babilona u Jeruzalem
		8,1–36	Ezrina pratnja
9,1–10,44			<i>Dokidanje "nečistih" brakova</i>
		9,1–15	Problem "nečistih" brakova
		10,1–44	Svečani skup/Savez/provedba "čišćenja"
A'	Neh	1,1–7,4	Gradnja zidina usprkos protivnicima
1,1–2,11			<i>Nehemijino poslanje</i>
2,12–7,4			<i>Izgradnja Jeruzalemskih i hramskih zidina</i>
		2,12–4,17	Početak gradnje
		5,1–19	Nepravda u zajednici
		6,1–7,4	Nastavak i dovršetak gradnje
B'		7,5–10,40	Prihvaćanje Zakona (Savez/Obveza)
7,5–72a			<i>Dokumentiranje: Popis povratnika iz Ezr 2</i>
7,72b–10,40			<i>Obnova Saveza</i>
		7,72b–9,37	Svečani skup/Čitanje Zakona/velika pokornička molitva
		10,1–40	Dokument o Savezu ("Amana" – Obveza) s potpisnicima
A''		11,1–12,47	Dovršava se obnova zajednice
11,1–36			<i>Naseljavanje Jeruzalema i pokrajine</i>
12,1–47			<i>Hramsko osoblje i njihovo uzdržavanje</i>
		12,1–26	Hramsko osoblje od Zerubabela do Nehemije
		12,27–43	Posveta zidina
		12,44–47	Skrb za hramsko osoblje
B''		13,1–13,31	Provedba Saveza
13,1–3			<i>Načelno isključenje neizraelaca</i>
13,4–29			<i>Pojedinačni propisi</i>
		13,4–14	Čistoća bogoštovlja od stranih utjecaja
		13,15–22	Subota: zatvaranje gradskih vratiju
		13,23–29	Dokidanje "nečistih" brakova
13,30s			<i>Nehemijin zaključak</i>

Obnovitelj Nehemija

Malo poznat, a važan biblijski obnovitelj Nehemija pronalazi mjesto u Svetom pismu popravljajući drevne i časne jeruzalemske zidine. Pobrinuo se da cijela zajednica povratnika dobije zaštitu i da nakon progonstva može opet započeti život u vlastitoj domovini. O tome on osobno svjedoči, piše autobiografski, pa nam je još draže čitati.

Plijeni pozornost time što s jedne strane motivira i okuplja sve obitelji na zajednički pothvat, a s druge strane što se sam dao na posao. “Gradimo” (Neh 3,33.38), piše on, potvrđujući da je su i on i njegova braća uključeni u radove. Izrijekom svjedoči da se “držao posla oko zida” (Neh 5,16). Dobar je voditelj zajednice koji ima uvid u duševno stanje ljudi (4,8). Zna podijeliti i solidarno skrbiti za njih. Pismo svjedoči kako se o njegovu trošku pripremala hrana za sve (5,18).

Kad u svom izvještaju točno navodi i riječi sunarodnjaka (4,4) i protivnika (4,5) znači da mudro osluškuje obje strane. To je bitan dio njegove strategije i političkoga umijeća. Osobitom revnošću kojom se založio za svetost hrama (Neh 13,8) starozavjetni je uzor Isusova svetoga gnjeva u poznatu evanđeoskome opisu očišćenja hrama. Nehemiji je stalo da se poštuje Dan Gospodnji (Neh 13,15–22), a na veliki Blagdan svi će moći poslušati riječi Saveza s Bogom, odlomak po odlomak, s tumačenjima (Neh 8). Razumijevanje i osobna sloboda pritom su jednako važni kao i molitveni pristup.

Otpočетка se ovaj budući namjesnik perzijskoga kralja Artakserksa predstavlja kao molitelj. Čuvši o “velikoj nevolji” u svetomu gradu daje se na molitvu (Neh 1,5–11). To je njegova prva reakcija iz koje slijedi zauzimanje i uspješan pothvat. Osim toga prije negoli dadne odgovor kralju on opet “moli” (2,4).

Posebnost cijele knjige jest u tome da Nehemija svoj izvještaj isprepliće s molitvenim zazivima. Poput kakve moderne strjelovite molitve naći ćemo, usred autobiografskoga prikaza što se događa, riječi izravno Bogu upućene. “Čuj, o Bože naš!” (Neh 3,36), “Spomeni se, Bože moj!” (5,19), “Smiluj mi se po svome milosrđu!” (13,22).

Kad opisuje prve pothvate neprijatelja koji su još na razini riječi, poruge i zle propagande, prva Nehemijina reakcija jesu molitvene riječi. Bez uvoda i okvira umeće ih neposredno (Neh 3,36s). Stvar iznosi pred Boga i od njega traži djelotvornu inicijativu. Sud nad neprijateljima prepušta Bogu. Slično tako, molitvica za Božju pravednu naplatu neprijateljima (6,14) bit će zapisana odmah nakon izvještaja o lukavim pokušajima atentata. Nehemija pred Bogom poimence spominje svoje napadače.

Drugog sadržaja, ali iste forme jest molitveni zazivi koji bilježi nakon opisa velikodušna postupanja za upraviteljske službe. Traži od Boga da mu uračuna njegova dobra djela (Neh 5,19). Na isti će se način poslije osvrnuti na svoju brigu za hram Božji (13,14), a tako će napokon i dovršiti svoju knjigu (13,31).

Čini se, štoviše, da su ovi zazivi nosiva konstrukcija cijeloga spisa koja ukazuje na plodan duhovni posao. Pred Bogom Nehemija pregledava svoj život i zapisuje. U dijalogu s njime ispituje svoja djela. Koliko je to korisno danas znaju ne samo duhovni učitelji, nego i najuspješniji menadžeri.

Nehemija – graditelj jeruzalemskih zidina

Autobiografija

Nehemija, premda ima vlastitu knjigu u Bibliji, pripada među manje poznate svetopisamske likove. Njega uloga jest da u vrijeme povratka iz sužanjstva od kralja dobiva naslov i službu namjesnika. Zastupnik je vrhovne kraljevske vlasti što je i pisanim dokumentima, koje dobiva, potvrđeno.

Osnovno je obilježje ovog spisa da glavni lik sebe prikazuje autobiografski (kao npr. Judita M. Gavrana), a stilska posebnost jest u postupnom prikazivanju. Tek na kraju 1. poglavlja, nakon svoje duže molitve, Nehemija nam otkriva što je po službi i kako to da ima neposredan pristup kralju. Nehemija je kraljevski peharnik Neh 1,11. Službu poznajemo iz povijesti Josipa Egipatskog (Post 40) gdje je faraonov službenik označen istom hebr. riječju מִשְׁקֵה *mašqê*.

Tek u 5,14, nakon što je izvijestio o gradnji Jeruzalemskih zidina, saznajemo da je po kraljevskoj odrebi postavljen za upravitelja u Judeji (פַּחַד (5,14s.18; 12,26) te je time na ravnoj nozi s upraviteljima za koje je imao kraljevska pisma (2,7.9).

Vrijeme radnje u ovoj je knjizi obilježeno vladavinom kralja Artakserksa. U istom postupnom stilu prvo u tekstu nalazimo nazanku da je riječ o 20. godini (1,1), a tek potom se spominje kraljevo ime (2,1). Kad nam Nehemija otkrije svoju službu koju mu je kralj povjerio saznat ćemo da je trajala punih 12 godina tj. do 32. godine Artakserksova kraljevanja (5,14). U posljednjem poglavlju knjige saznat ćemo da se radnja proteže i preko toga roka, jer je 32. godine Nehemija bio vraćen na dvor te je morao tražiti poseban dopust da se vrati u Jeruzalem gdje se još jednom pobrinuo za red u hramu i u zajednici.

Mjesto radnje koje se u knjizi spominje jest ponajprije dvor Suza (1,1–2,17), gdje je Nehemija u kraljevskoj službi i gdje obavlja razgovor s kraljem (2,2–7) koji mu dopušta da na određeno vrijeme pođe u Jeruzalem kako bi potaknuo obnovu grada i na Nehemijin mudar prijedlog opskrbljuje ga pismima punomoći (2,7s).

Glavni dio knjige smješten je u Jeruzalemu (od 2,11) gdje se odvija sve ostalo zapisano u knjizi.

Graditelj

Prva polovica Knjige Nehemijine mogla bi nositi naslov "Jeruzalemske zidine" jer opisuje pripreme, početak i rad na obrambenom gradskom zidu te dovršetak i njegovo značenje za zajednicu te odnos s okolnim pučanstvom i stranicima.

Slično kao što Ezrina knjiga prije popisa zajednice povratnika stavlja naredbe i darove za gradnju hrama, tako Neh još puno opširnije izlaže otežan tijek radova na zidinama sve do dovršetka (7,1) pa tek onda donosi onaj istovjetan popis onih koji su "prije uzašli" iz Ezr 2.

Nehemija je dobar organizator jer uspijeva okupiti sve izraelske obitelji (c3). Kad susrećemo da se neka imena ponavljaju, to onda znači da su isti ljudi preuzeli obnovu dvaju objekata. Koji su objekti na popisu?

Od imena koja se spominju zanimljivo je ime Nehemija 3,16 jer je imenjaka, ali ima drugo "prezime": sin Azbukov (nasuprot "sinu Hakalijinu" 1,1; 10,2).

Ustroj zajednice o kojoj Nehemija izvješćuje razvijeniji je i bogatiji. Dok se u Ezr ističu uz "Izraelski narod" "svećenici" i "leviti", Nehemija spominje još i velikaše, savjetnike i nadstojnike (2,16).

Ratnik i političar

Nehemija osim posla organizira i djelatnu obranu: "Svaki je od graditelja, dok je radio, nosio mač pripasan uz bok" (4,12)

Neprijatelji se javljaju odmah nakon kraljevskog poslanja u c2. Krug protivnika se širi:

- 2,10 Sanbalat i Tobija
- 2,19 Sanbalat, Tobija i Gešem
- 4,1 Sanbalat, Tobija, Arapi, Ašdod

Nehemijin prikaz odnosa s protivnicima može se shvatiti ili kao krimi-priča ili kao političko umijeće. c5 opisuje kako nastaju razdori unutar vlastite zajednice koje treba prevladati. To je poglavlje u kojem istom saznajemo da je Nehemija postavljen za *upravitelja* (פּחָד). c6 opisuje kako Nehemiji lukavi protivnici 4x puta šalju lažni poziv na pregovore s nakanom da izvrše atentat.

Ondje se spominje i pismo koje protivnici objavljuju i koje je po svom sadržaju pamflet, kleveta slična pismu upućenom Artakserksu u Ezr 4.

Posljednje je lukavstvo pokušaj da ga preko doušnika namame u svetište te ga ondje u potaji ubiju.

Nehemija molitelj

Već u početku svoje knjige Nehemija se predstavlja kao molitelj. Čuvši o "velikoj nevojli" Ostataka u Jeruzalemu daje se na molitvu koju u cijelosti zapisuje 1,5–11.

Osim toga prije negoli dadne odgovor kralju on "zaziva Boga" (2,4). U izvorniku stoji ona ista riječ "moliti" kao i u 1,4 (פָּלַל).

Nehemijin je tekst prožet molitvom. Način na koji su molitveni tekstovi prisutni u ovoj knjizi može se s pravom označiti kao mistika u svakodnevici ili duhovne vježbe u svagdanjem životu. Nehemijina posebnost jest u tome da svoj izvještaj isprepliće s molitvenim zazivima. Poput kakve moderne strelovite molitve naći ćemo usred autobiografskog prikaza događanja riječi izravno Bogu upućene.

Tako npr. kad opisuje prve pothvate neprijatelja koji su još na razini riječi, poruge i zle propagande, prva Nehemijina reakcija jesu molitvene riječi koje smješta neposredno u tijek opisa. Bez uvoda i okvira umeće ih takoreći 3,36s. Stvar iznosi pred Boga i od njega traži djelotvornu inicijativu. Sud nad neprijateljima prepušta Bogu. U hebrejskom prepoznatljiva je na početku riječ *šema* kojom započinje molitva.

Strelovita molitva za Božju pravednu naplatu neprijateljima (6,14), slična onom prvom zazivu nalazi se u tekstu odmah nakon izvještaja o lukavim pokušajima atentata. Tu Neh u riječima upućenim Bogu poimence spominje dvojicu protivnika (Sanbalat i Tobija).

Drugog sadržaja, ali iste forme jesu molitveni zazivi koji Nehemija zapisuje nakon opisa svog velikodušnog postupanja za upraviteljske službe (5,19). Traži od Boga da mu uračuna njegova dobra djela. Na isti će način Neh završiti svoju knjigu (13,31), a prije toga osvrnut će se na svoju brigu za hram (3,14).

Osim toga u ovoj knjizi zapisana je jedna od najvećih biblijskih molitava, pokornička molitva levita 9,5–37 koja sadrži u teološkom smislu povijest spasenja.

Dijaspora i domaći

Činjenica da se opet vraća na dvor nakon 12 godina namjesničke službe govori da je već uspostavljena dijaspora, tj. da nisu svi pripadnici Izraela povratnici. Također sukobi u Jeruzalemu potvrđuju da osim povratnika postoji i dio zajednice koji je ostao u zemlji.

Ono po čemu Nehemija pronalazi mjesto u Svetom pismu jest izgradnja jeruzalemskih zidina. O tome osobno svjedoči, piše u 1. licu. Dobio je obavijesti o ruševinama, kralj mu daje dopuštenje i on kreće u Jeruzalem gdje organizira praktički cijelu zajednicu. Svaka obitelj preuzima po dio posla. Uklanjaju pukotine, obnavljaju, grade.

Ni protivnici ih ne mogu zaustaviti sve dok zidine nisu potpuno dovršene i svečano blagoslovljene.

Nehemija omogućuje da cijela zajednica povratnika dobije zaštitu i da nakon sužanjstva može opet započeti život u slobodi u vlastitoj domovini.

Državnik i voditelj zajednice

Pobrinut će se također da se unutar zidina osobito poštuje zakon subote, svetog počinka (13,15–22). Unutar zidina bit će moguće organizirati veliku svečanost – Blagdan sjenica, kad će se s posebnog postolja cijelom narodu čitati Zakon, odlomak po odlomak, s tumačenjima (c8).

Nehemija stvara pravne mogućnosti za obnovu zidina razgovarajući s kraljem (2,1–6) i priskrbljujući pisane ovlasti (2,7–9). On sam stječe uvid i stvara "idejni projekt" za svog noćnog obilaska oko Jeruzalema (2,11–16).

Nehemija organizira cijelu radnu ekipu. Među radnicima su i svećenici (3,1.22.28). U popisu se mogu razlikovati pripadnici pojedinih obitelji, predstavljenih imenom glavara (Eljašib, Zakur, Hasnaja, Merimot itd.) ali i stanovnici drugih mjesta (Jerihon 3,2; Mispa v7, Tekoa v27). Osim toga spominju se napose i neka zanimanja: zlatari i trgovci (3,32). Sve to pokazuje kako je Nehemija uspio okupiti i povezati razne slojeve i skupine oko zajedničkog projekta.

Od objekata koje grade najviše se spominju pojedina vrata od kojih Ovčja vrata tvore okvir cijelog opisa (3,1.32). Tako i literarnom strukturom potvrđuju da je krug zatvoren. Spominju se primjerice Riblja vrata (3), Dolinska vrata, Smetlišna vrata (13), Izvorska vrata (15), Vodena (26), Konjska (28), Istočna (29). S ovčjim i "nadgledničkim" (31) ukupno ih je 9.

Zidine, glavni objekt gradnje, spominju se 8x (v8.13.15.27.22.25.38[2x]).

Nehemija također zapisuje izvještaj o tijeku i dovršetku posla.

Izvještaji u prvom licu mn. potvrđuju da je i sam Nehemija bio graditelj ("gradimo" 3,33.38).

Jednako kao što 1. l. mn naznačuje da je i sam Nehemija aktivno uključen u posao, tako će – u skladu s postupnim oisivanjem, na kraju opisa rada i ratovanja izričito spomenuti kako je i on osobno bio u akciji: "Ni ja, ni moja braća... nismo skidali svojih haljina. Svatko je imao pri ruci svoje oružje" 4,17

Nehemija će također izriječkom posvjedočiti da se "držao posla oko zida" (5,16).

Nova zajednica

Kad piše o "Jehudim" (1,2) Nehemija stvara jednu novost, doprinos biblijskom rječniku i ujedno izvještava o specifičnosti zajednice. Može se prevesti kao pripadnice Judina plemena ili stanovnici Judeje, ali i doslovno kao plural od Juda. Kad ih prvi put spominje u 1,2 to je povezano s "ljudima iz Judeje".

Kad Nehemija piše "molili smo" (KS "zazvali smo" 4,3), rabeći isti glagol kojim opisuje svoju dugu molitvu c1, onda znači da nije samo on molitelj kako to struktura "strelovitih molitvica" pokazuje. Ratnička obrana koju organizira ne počiva samo na oružju koje radnici-vojnici (4,12) imaju.

Specifičnost njegove teologije jest pojam "Bog velik i strašan". Tako on oslovljava Boga na očetku svoje molitve (1,5). Dvostruki atribut možemo prevesti i kao "silan i respektabilan, tj. štovanja vrijedan". Nije to sam Nehemijin subjektivni duhovni doživljaj u odnosu prema Bogu, nego je ujedno djelotvoran argument pred cijelom zajednicom koju treba ohrabriti i osokoliti: Mislite na Gospoda, velikog i strašnoga! (4,8). Takva oznaka potječe iz Pnz, a pojavit će se u i velikoj levitskoj molitvi u Neh 9. "Velik i strašan" postat će obilježje tzv. apokaliptičke literature (Dan 9,4; Joel 3,4; Mal 3,23), što svjedoči da je i Neh kasni spis.

Kad Nehemija u svom izvještaju točno navodi i riječi sunarodnjaka (4,4) i protivnika (4,5) znači da mudro osluškuje obje strane. To je bitan dio njegove obrambene strategije i političkog umijeća.

Upravo dobra obaviještenost i mudrost omogućit će mu da iziđe na kraj i s otvorenim napadom (c4) i s naknadnim lukavim pozivima na pregovore koji bijahu zapravo pokušaj atentata, a tako s izdajicama u vlastitim redovima (Šemaja, Tobija) (c6).

U knjizi se pojavljuje motiv Jahvina rata ili rata Gospodnjega kad uopće ne dolazi do sukoba nego je "Bog osujetio osnove naprijatelja" (4,9). Učiniti napadača bezopasnim, lišiti razorne moći bitna je karakteristika Jahvina rata još od Izl 14. Sve se odigrava prije nego izraelska vojska uopće krene u boj.

Kad Nehemija prepoznaje strah u zajednici, kad vidi da se ljudi boje (4,8) onda to znači da je on čovjek koji ima uvid u duševno stanje ljudi.

Nehemija se zna obratiti cijeloj zajednici (4,8.13s.16). Na više mjesta u knjizi naći ćemo riječi koje je izgovorio pred javnošću i koje su donijele rezultate. Nehemija zna okupiti i motivirati ljude (c3), ohrabriti (c4), ali i nahraniti: "Svakoga se dana o mom trošku pripremalo ... za sve" (5,18). Asketsko poštenje Nehemijino očituje se u tome da nikada nije živio od nameta i da je otpustio dugove sunarodnjacima (c5).

Osobitom revnošću kojom se pobrinuo za svetost hrama možda je i literarni uzor za evanđeoski opis očišćenja hrama, Isusova svetog gnjeva. Nehemija može biti literarni prototip prema opisu u 13,8. Izvještaj svakako upozorava na opasnost da liturgijski prostor službenici bogoštovlja zlorabe za vlastiti komfor i pogrešne svrhe.

U revnosti za obdržavanje zakona Neh još jednom svjedoči o svom konkretnom zalaganju vlastitim rukama kad ne samo kori, nego i tuče i čupa kose onima koji pristaju na nedopuštene ženidbe (13,25).

Nehemijina dovitljivost ne očituje se samo u tome da si je na početku osigurao kraljevske punomoći (1,7–9) i da je spretno izlazio na kraj s protivnicima i izdajicama (c4.6), nego i u još nečemu. Nakon isteka 12godišnje službe vratio sa na kraljev dvor. Ali kada bude potrebno opet poći u Jeruzalem on će si kod kralja ishoditi dopust 13,6s.

Neh 7 doduše donosi isti onaj popis koji u Ezr 2 služi za predstavljanje povratnika. Razlika je ipak u tome da u skladu sa središnjom temom knjige, darovi koji se spominju (7,69) nisu namijenjeni za Dom Božji kao u Ezr 2,68, nego se navodi općenito da su to darovi "za gradnju", doslovce za posao, djelo. Iz konteksta je jasno da se radi o izgradnji jeruzalemskih zidina.

Nehemija i Ezra

U izvještaju o svečanom čitanju zakona (c8) u prvi plan stupa Ezra, pisanje prelazi od autobiografije u opisni oblik. O Nehemiji čitamo u 3. licu. On je namjesnik koji zajedno s Ezrom i levitima govori narodu (8,9). Osim toga upućuje zajednici dodatnu riječ u vlastito ime (8,10). Ovaj kratak govor opet pokazuje voditelja koji ima uvid u emocionalno stanje ljudi (4,8). Ondje strah, ovdje žalost. Govor očituje voditelja koji ima oka za konkretne stvari kao što je prehrana (usp. 5,17). Ondje se izvješćuje da je redovito spremao obrok, ovdje ih šalje: "jedite masno i pijte slatko!" Poticaj na bratsko dijeljenje u tom govoru napokon odgovara njegovom vlastitom primjeru odricanja od danaka i opraštanja dugova (c5).

Ovaj kratak govor 8,10 osim toga pokazuje da je poznati biblijski citat koji snagu Božjeg naroda vidi u Božjoj radosti, u Božjoj emociji – Nehemijina misao. Radost Gospodnja vaša je jakost. To su njegove riječi upućene zajednici. Treba zapravo misliti na onu radost koja pripada Bogu, veselje pred Bogom slavljeničke zajednice koje je osobitost Pnz-a.

Posljednji put Neh se u 3. licu spominje u 12,26, i opet uz Ezru, nakon popisa Levijevaca povratnika u 12,1–25. Veliko bogoslužje posvete Jeruzalemskih zidina (od 12,27) opet je autobiografski pisano.

23.05.07./04.12.2008.

N. Bilić SJ